

УДК 2-1:323:351(477)
DOI: 10.17721/sophia.2020.16.8

Г. Д. Филипович, здобувач
Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України, Київ, Україна
ORCID: 0000-0001-7959-9367
e-mail: red.ukr@gmail.com

СУЧАСНІ ЗАГРОЗИ РЕЛІГІЙНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНЦІВ ДІАСПОРИ

Присвячено проблемі небезпек, перед якими постають українці в діаспорі в наш час. Крім глобальних викликів (екологічні, енергетичні, фінансові, ресурсні, міграційні тощо), існують специфічні загрози для духовного і релігійного життя людства, зокрема й українців. Масштабна секуляризація і дегуманізація світу є небезпечною для всіх. Люди опинилися перед загрозою втрати своєї культурної, етнонаціональної і релігійної ідентичності. Особливо ці процеси загрозливі для тих, хто проживає за межами країни свого походження, у діаспорі, де зв'язок із материнською землею стрімко втрачається. Проаналізовано проблеми, що переживає нинішня українська діаспора, зокрема: 1) історичні проблеми, що тягнуться із часів першої хвилі еміграції, і були тільки підсилені під час другої, третьої та четвертої; 2) психологічні, що визначаються характером українців; 3) соціально-економічні, що визначають суспільний статус членів діаспори; 4) політичні, що загострюють неоднорідність українського середовища; 5) культурні, що, з одного боку, забезпечують входження українців до глобальної культури, а з іншого – зберігають їх як відносно автономну етнічну групу. Проте існують і релігійні виклики, що пов'язано із загальною дерелігієзацією сучасного суспільства. Секуляризовані українці, які мігрують з України, де вони не були долучені до релігійних традицій і виховувалися у відповідному нерелігійному дусі, не стають прихожанами українських церков за кордоном. Кількість віруючих українців у діаспорі зменшується. Крім того, російські православні структури, що діють за кордонами Росії, активно перетягують українців у свої громади, розмиваючи власне українську ідентичність. Зазнають денаціоналізації і деконфесіоналізації українські греко-католики. У протестантських церквах, що об'єднують віруючих емігрантів із колишніх республік СРСР, переважає російський компонент, що впливає на первісну етнорелігійну ідентичність українців. В усій своїй сукупності ці небезпеки ставлять перед українцями діаспори питання екзистенційної ваги – чи виживуть українці в діаспорі як самоцінна частина глобального людства, як складовий елемент світового українства, як громадяни відповідної держави і члени громадянського суспільства.

Ключові слова: українці, діаспора, релігійна безпека, загрози, діаспорна релігійність, ідентичність.

Вступ. Серед небезпек, з якими зустрічаються українці за кордоном, є небезпеки і духовно-релігійні. І першою серед них постає проблема втрати етнорелігійних особливостей (власне, української специфіки) великої спільноти людей, які вважають себе українцями. Ця спільнота не є однорідною, оскільки складається із представників різних хвиль емігрантів та їхніх нащадків, релігійну ідентичність яких важко звести до одного знаменника. Дедалі частіше нині ведуть мову про особливий тип етнорелігійного самовизначення – діаспорну релігійну ідентичність, що має свої характерні ознаки і вияви. Конфесійно об'єднані в межах однієї церкви віруючі українці в Америці, Канаді, Італії, Іспанії, Австралії чи Аргентині зіштовхуються там із локальними викликами, адаптуючись до конкретних умов, таких різних у кожній країні.

Метою цієї статті є виокремлення тих загроз, з якими стикаються українці в діаспорі і які можуть зашкодити або навіть зруйнувати їхню етнорелігійну ідентичність; актуалізувати небезпеки денаціоналізації та деконфесіоналізації діаспорних українців.

Основний виклад. Останні дослідження діаспорного релігійного середовища українців (Н. Волік [1, с. 1–230], А. Бабинський [2, с. 1–370] та ін.) сформулювали думку про його специфіку. Це вимагає додаткового вивчення, що ґрунтувалося б на достовірних даних про віросповідність українців, які емігрували і нині емігрують з України. За міграційними хвилями, що фіксують місце, звідки виїхали українці, загалом можна визначити, хто були ті мігранти за церковною приналежністю. Історично православні території, зрозуміло, виштовхували за кордон саме православних, а греко-католицькі, відповідно, греко-католиків. В умовах поліконфесійності сучасної України, свободи совісті і віросповідання, відсутності прямої кореляції між національністю і релігією, важко порахувати, скільки православних чи протестантів, євреїв чи мусульман покидає Україну.

Проте і в минулому, і тепер, українці, які опинились за кордоном, постають перед небезпеками втратити свою релігійну чи конфесійну належність, розчинитися в

духовно-релігійному полі чужої держави. Зрозуміло, що ситуація перших переселенців, які починали з нуля будувати свої церкви, а отже і плекати свою релігійну ідентичність, істотно відрізняється від нинішніх мігрантів, які приїжджають в інші країни, де релігійне життя взагалі, а українців зокрема добре організоване, де існують церкви різних конфесійних орієнтацій, де налагоджена обрядова, благодійницька і просвітницька діяльність релігійних структур, де зазвичай панують міжнародні принципи свободи віросповідання, де гарантують права віруючим незалежно від їхнього особистого вибору.

З огляду на масовість еміграційного процесу в Україні, коли українці виїжджають мільйонами, можна уявити собі масштабність і глобальність, глибину і різновекторність проблем, перед якими постає церква за кордоном. Церкви у своїй діяльності за кордоном орієнтуються на різних українців. Одна частина – це усталені церковні громади діаспорчан, що існують здавна і тривалий час перебувають під опікою священників, що стали їм рідними, матеріально і духовно підтримують один одного. Хоча і в цих спільнотах виникають проблеми і негаразди, але за довгі роки еміграції українці навчилися їх вирішувати. Проте великою проблемою для церкви стала еміграція так званої четвертої хвилі. На відміну від попередніх хвиль, вона загалом виявилася байдужою як до національних, так і релігійних справ. Ця еміграція за віком, соціальним статусом, освітою, регіонами виїзду є дуже неоднорідною. Ніколи раніше церква не мала справу з такою тотальною бездуховністю українців, що є наслідком безрелігійного виховання і політики державного атеїзму. Якщо раніше церква супроводжувала українських емігрантів в їхніх пошуках місця життя і праці, вони запрошували священників, будували храми, створювали громади, то зараз виявилось, що церква не дуже потрібна сучасним українцям. Загалом нові емігранти не відвідують храми, не живуть церковними приписами, якщо святкують, то тільки Різдво і Великдень, і то – за традицією. Це відбувається через те, що у них не сформована потреба у вірі, у провадженні

релігійного життя. Особливо байдужа до релігійних справ молодь, особливо студентство, як найменш релігійована частина будь-якого суспільства, зокрема й українського. А оскільки вплив громадян України за кордон відбувається переважно за рахунок студентів (половина українських емігрантів – це молодь у віці до 35 років), то збільшується частка тих, хто навряд чи стане прихожанином українських церков.

Традиційно українською діаспорою опікувалися звичай греко-католицькі і православні священики, яких нині катастрофічно не вистачає. Навіть для греко-католиків це стало неабиякою проблемою. Нині ситуація значно погіршилася. Священики старої генерації поступово відходять, а молодь не дуже налаштована на священниче покликання. Вірні залишаються без духовної опіки. Так, недавно до УПЦ звернулася Антіохійська православна церква на чолі з **митрополитом Мексиканським, Венесуельським, Карибським і всієї Центральної Америки Антонієм** (Шедрауї) із проханням дати священника для української діаспори цього регіону [3]. Зважаючи на те, що значну частину православних віруючих Центральної Америки становлять вихідці з України, то потреба в українському священникові велика. УГКЦ також виділяє священників для опіки вірних в інших країнах, зокрема в Молдові [4].

Проблема **нестачі священників** для діаспорних українців хвилює не тільки церкви, але й громадські організації, зокрема Українська всесвітня координаційна рада (УВКР), що разом з УГКЦ об'єдналась у роботі з мігрантами. Створені навіть регіональні відділення УВКР спеціально для роботи із мігрантами з різних областей України, що покликані розв'язувати конкретні проблеми його мешканців, які виїхали за кордон. Михайло Ратушний, голова УВКР, зазначає, що їх не можна розв'язати тільки силами самих трудових мігрантів, тільки силами УВКР, чи науковими рекомендаціями, "має бути загальнодержавна програма", – зазначає п. Ратушний [5].

Відсутність української держави на міжнародній арені як гаранта прав своїх громадян за кордоном спонукає церкви перебирати на себе деякі державні функції в емігрантських справах, зокрема щодо оформлення документів, дозволів на працю тощо. Саме церква допомагає розв'язувати українські проблеми української діаспори, серед яких чи не найгострішою є проблема збереження батьківської мови, оскільки третя чи навіть уже четверта генерація мігрантів майже не розмовляє українською, навіть у своїх новостворених українських родин. Українська мова, постаючи чинником збереження українства за кордоном, потребує державної підтримки і фінансування. УГКЦ, не чекаючи реалізації державної програми підтримки світового українства, вирішила самостійно взятися за врегулювання цієї проблеми. Український католицький університет, наприклад, готуватиме вчителів української мови у Бразилії, де нині проживає майже **500 тис. українців** [6].

Крім загальнонаціональних проблем закордонних українців, пов'язаних зі збереженням національної ідентичності і комфортним перебуванням в іноетнічному середовищі, існують суто релігійні виклики, які хвилюють церкви та їхніх віруючих. Достатньо тривожними є тенденції до латинізації греко-католиків і оросіянення (омосковлення) українських православних. Певно, конфесійно-церковна належність українців чи то до УГКЦ, чи то до УАПЦ не влаштовує ні Рим, ні Москву. Виступаючи у Ватикані, **владика Діонісій** (Ляхович), апостольський візитатор для українців греко-католиків в Італії та Іспанії наголосив, що імміграція є нагодою краще

та глибше зрозуміти релігійну спадщину церков латинського обряду, маючи на увазі зокрема УГКЦ [7]. Водночас, за словами владики Діонісія, у деяких місцях, іноді й несвідомо, із "зрозумілих намагань" інтегрувати мігрантів у соціальний та церковний контексти, у випадку вірних, приналежних до інших церков свого права, ця інтеграція може ставати проблемною, оскільки "може призвести до дуже шкідливого для самих вірних процесу латинізації, що, серед іншого, підтверджують болісні історичні факти, зокрема перехід цих вірних до інших некатолицьких конфесій чи, взагалі, відхід від віри".

З такою позицією солідарний і Глава УГКЦ **Святослав (Шевчук)**, який заявив про неприйнятність церковної асиміляції українців-емігрантів у латинському середовищі [8]. Патріарх Святослав, як представник східного богослов'я, наголосив на необхідності плекання власної духовної спадщини та на душпастирській опіці емігрантів, їхній підтримці, що полягає у збереженні їхньої церковної ідентичності.

Ще у 2010 р. Українська греко-католицька церква зробила документ "Сучасна українська міграція: знак часу, виклик і шанс для утвердження ідентичності Помісної Української Греко-Католицької Церкви" [9], який вважають своєрідною концепцією й одночасно перспективним планом діяльності церкви із мігрантами. Зазначений документ настільки цілісний, масштабний, системний, структурований, що може стати загальнонаціональним проєктом із консолідації українців за кордоном, до якого бажано долучитися всім церковним, незважаючи на конфесійну належність, державним і громадським структурам, що працюють у цій сфері. Греко-католики надзвичайно активно залучені до врегулювання міграційних проблем. Темою наступного Патріаршого Собору УГКЦ обрана "Еміграція, поселення і глобальна єдність Української Греко-Католицької Церкви". Гаслом Собору, який планують провести у другій половині 2021 р., обрано фразу "Церква є завжди і всюди з тобою" [10].

Загалом українські церкви в минулому успішно виконали свою роль в етнічно-національному та духовному збереженні українців, які проживали в інших країнах. Аналізуючи історичні здобутки і сучасні проблеми українських церков у діаспорі, виявляючи точки дотику і поле співпраці діаспорних вірян з матірніми церквами, можна зробити висновок, що церква усвідомлює сучасні загрози релігійній безпеці українців діаспори. Церкви почали системно працювати в цьому напрямі, щоб забезпечити духовно-релігійну свободу українцям, захистити їхні права і свободи.

Висновок. Українська діаспора нині стоїть перед непростими проблемами, навіть небезпеками, які необхідно конструктивно розв'язувати спільними зусиллями самих українців за кордоном, української держави, церков, усього громадянського суспільства. Серед цих проблем є історичні моменти, що зумовили саме таку конфігурацію діаспорного життя українців, що визначається їхньою кількістю, географією поширення, церковною ідентифікацією. На статус українців за кордоном та стан їхнього діаспорного життя впливають психологічні характеристики народу, соціально-економічні показники та їхні політичні преференції. Однак є обставини суто релігійного характеру. У сучасних умовах суцільної дерелігієзації суспільства, зменшення кількості віруючих серед українців діаспори, секуляризованого характеру останньої хвилі еміграції, цілеспрямованої стратегії неукраїнських релігійних центрів щодо денаціоналізації і деконфесіоналізації українців особливо місію покладено на українські церкви як в Україні, так і за кордоном.

Фактори, що десятиліттями забезпечували ідентичність українства за кордоном (мова, культура, церковні традиції, східний обряд тощо), перебувають у полі уваги відповідальних представників діаспори, які, усвідомлюючи названі релігійні небезпеки, утримують українців від повної асиміляції в іноетнічному середовищі. Вихід вбачаємо у віднайденні балансу між двома парадигмами розвитку, перед якими постають усі народи: зберегти унікальність етнорелігійної самості українців і водночас забезпечити її повноправне існування в універсальній вселенській культурі. Українці мають вижити як самоцінна частина глобального людства, як складовий елемент світового українства, як громадяни відповідної держави і суспільства.

Список використаних джерел

1. Волік Н. В. Становлення і розвиток Української католицької церкви у Канаді (кінець XIX – друга половина XX ст. : дис. ... канд. іст. наук за спец. 09.00.11 – релігієзнавство / Волік Надія Володимирівна. – Острог, 2020. – 230 с.
2. Бабинський А. Б. Патріархальний рух в середовищі українських греко-католиків у діаспорі (1964–1989 рр.) : дис. ... д-ра філософії за спец. 041 – богослов'я / Бабинський Анатолій Богданович. – Л., 2020. – 370 с.
3. Митрополит з Центральної Америки просить главу УПЦ надати священника для української діаспори [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.religion.in.ua/news/ukrainian_news/18388-mitropolit-centralnoyi-ameriki-prosit-glavu-upc-nadati-svyashhenika-dlya-ukrayinskoyi-diaspori.html.
4. Глава УГКЦ висвятив церковнослужителів для Молдови [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.religion.in.ua/news/ukrainian_news/19107-glava-ugkc-visvyativ-cerkovnosluzhriteliv-dlya-moldovi.html.
5. Українська всевітня координаційна рада (УВКР) разом з УГКЦ об'єдналися у праці з мігрантами [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.religion.in.ua/news/ukrainian_news/15190-ukrayinska-vseshitnya-koordinacijna-rada-uvkr-razom-z-ugkc-obyednalis-u-praci-z-migrantami.html.
6. Український католицький університет готуватиме вчителів української мови в Бразилії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.religion.in.ua/news/foreign_news/17872-ukrayinskij-katolickij-universitet-gotuvatime-vchiteliv-ukrayinskoyi-movi-v-braziliji.html.
7. Єпископ УГКЦ Діонісій під час Синоду єпископів у Римі: "Інтеграція не означає латинізація" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.religion.in.ua/news/ukrainian_news/18773-yepiskop-ugkc-dionisij-pid-chas-sinodu-yepiskopiv-u-rimi-integraciya-ne-oznachaye-latinizaciya.html.
8. Глава УГКЦ заявив про неприйнятність церковної асиміляції українців-емігрантів у латинському середовищі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.religion.in.ua/news/ukrainian_news/20305-glava-ugkc-zayaviv-pro-neprijnyatnist-cerkovnoyi-asimilyaciyi-ukrayinciv-emigrativ-u-latinskomu-seredovishhi.html.

9. "Сучасна українська міграція: знак часу, виклик і шанс для утвердження ідентичності Помісної Української Греко-Католицької Церкви" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ugcc.kiev.ua/blog/suchasna-ukrajinska-mihratsiya-znak-chasu-vykyk-i-shans-dlya-utverzhennya-identychnosti-pomisnoyi-ukrajinskoi-hreko-katolytskoi-tserkvy>.

10. Глава УГКЦ оголосив нову стратегію і тему Патріаршого Собору 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://risu.ua/glava-ugkc-ogolosiv-novu-strategiyu-i-temu-patriarshogo-soboru-2020-roku_n100753.

References

1. Volik Nadiya Volodymyrivna. Formation and development of the Ukrainian Catholic Church in Canada (end of the XIX – second half of the XX century: dissertation for the degree of candidate of historical sciences in the specialty 09.00.11 – religious studies. Ostrog, 2020. 230 p.
2. Babynskiy Anatolii Bogdanovych. Patriarchal movement among Ukrainian Greek Catholics in the diaspora (1964-1989): dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in the specialty 041 – theology. Lviv, 2020. 370 p.
3. The Metropolitan of Central America asks the head of the UOC to provide a priest for the Ukrainian diaspora. URL : http://www.religion.in.ua/news/ukrainian_news/18388-mitropolit-z-centralnoyi-ameriki-prosit-glavu-upc-nadati-svyashhenika-dlya-ukrayinskoyi-diaspori.html.
4. The head of the UGCC ordained clergy for Moldova. URL : http://www.religion.in.ua/news/ukrainian_news/19107-glava-ugkc-visvyativ-cerkovnosluzhriteliv-dlya-moldovi.html.
5. The Ukrainian World Coordination Council (UWCC) together with the UGCC united in work with migrants. URL : http://www.religion.in.ua/news/ukrainian_news/15190-ukrayinska-vseshitnya-koordinacijna-rada-uvkr-razom-z-ugkc-obyednalis-u-praci-z-migrantami.html.
6. Ukrainian Catholic University will train Ukrainian language teachers in Brazil. URL : http://www.religion.in.ua/news/foreign_news/17872-ukrayinskij-katolickij-universitet-gotuvatime-vchiteliv-ukrayinskoyi-movi-v-braziliji.html.
7. Bishop Dionysius of the UGCC during the Synod of Bishops in Rome: "Integration does not mean Latinization". URL : http://www.religion.in.ua/news/foreign_news/18773-ukrayinskij-katolickij-universitet-gotuvatime-vchiteliv-ukrayinskoyi-movi-v-braziliji.html.
8. The head of the UGCC declared the inadmissibility of the church assimilation of Ukrainian emigrants in the Latin environment. URL : http://www.religion.in.ua/news/ukrainian_news/20305-glava-ugkc-zayaviv-pro-neprijnyatnist-cerkovnoyi-asimilyaciyi-ukrayinciv-emigrativ-u-latinskomu-seredovishhi.html.
9. Modern Ukrainian migration: a sign of the times, a challenge and a chance to assert the identity of the Local Ukrainian Greek Catholic Church. URL : <https://ugcc.kiev.ua/blog/suchasna-ukrajinska-mihratsiya-znak-chasu-vykyk-i-shans-dlya-utverzhennya-identychnosti-pomisnoyi-ukrajinskoi-hreko-katolytskoi-tserkvy>.
10. The head of the UGCC announced a new strategy and theme of the Patriarchal Council of 2020. URL : https://risu.ua/glava-ugkc-ogolosiv-novu-strategiyu-i-temu-patriarshogo-soboru-2020-roku_n100753.

Надійшла до редколегії 03.11.20

Г. Д. Филипович, соискатель

Институт философии им. Г. С. Сковороды НАН Украины, Киев, Украина

СОВРЕМЕННЫЕ УГРОЗЫ РЕЛИГИОЗНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ УКРАИНЦЕВ ДИАСПОРЫ

Посвящено проблеме безопасности, сопряженной с угрозами, перед которыми стоят украинцы в диаспоре в наше время. Кроме глобальных вызовов (экологические, энергетические, финансовые, ресурсные, миграционные и т. д.), существуют угрозы для духовной и религиозной жизни человечества, в том числе и украинцев. Масштабная секуляризация и дегуманизация мира опасна для всех. Люди оказались перед угрозой потери своей культурной, этнонациональной и религиозной идентичности. Особенно эти процессы угрожающие для тех, кто проживает за пределами страны своего происхождения, в диаспоре, где связь с материнской землей стремительно теряется. Проанализированы проблемы, которые переживает нынешняя украинская диаспора, а именно: 1) исторические проблемы, тянущиеся со времен первой волны эмиграции и которые только усилены во время второй, третьей и четвертой; 2) психологические, зависящие от национального характера украинцев; 3) социально-экономические, определяющие общественный статус членов диаспоры; 4) политические, обостряющие неоднородность украинской диаспорной среды; 5) культурные, которые с одной стороны обеспечивают вхождение украинцев в глобальную культуру, а с другой – сохраняют их как относительно автономную этническую группу. Но существуют и религиозные вызовы, связанные с общей дерелигиозацией современного общества. Секуляризованные украинцы мигрируют из Украины, где они не были приобщены к религиозным традициям и воспитывались в соответствующем нерелигиозном духе, не становятся прихожанами украинских церквей за рубежом. Число верующих украинцев в диаспоре постоянно уменьшается. Кроме того, русские православные структуры, действующие за рубежом России, активно перетягивают украинцев в свои общины, размывая собственно украинскую идентичность. Испытывают денационализацию и деконфессионализацию украинские греко-католики. В протестантских церквях, объединяющих верующих эмигрантов из бывших республик СССР, преобладает русский компонент, влияющий на первоначальную этнорелигиозную идентичность украинцев. Во всей своей совокупности эти опасности ставят перед украинцами диаспоры вопрос экзистенциального характера – выживут ли украинцы в диаспоре как самоценная часть глобального человечества, как составной элемент мирового украинства, как граждане соответствующего государства и члены гражданского общества.

Ключевые слова: украинцы, диаспора, религиозная безопасность, угрозы, диаспорная религиозность, идентичность.

Georgii Danylovych Fylypovych, Applicant
Hryhorii Skovoroda Institute of Philosophy of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

MODERN THREATS TO THE RELIGIOUS SECURITY OF UKRAINIANS IN THE DIASPORA

The article is devoted to the problem of dangers faced by Ukrainians in the diaspora today. In addition to global challenges (environmental, energy, financial, resource, migration, etc.), there are specific threats to the spiritual and religious life of mankind, including and Ukrainians. Large-scale secularization and dehumanization of the world is dangerous for everyone. People are at risk of losing their cultural, ethno-national and religious identity. These processes are especially threatening for those who living outside their country of origin, in the diaspora, where the connection with the motherland is rapidly lost. The author analyzes the problems experienced by the current Ukrainian diaspora. Among them are 1) historical problems that date back to the first wave of emigration, which were only exacerbated during the next, second, third and fourth; 2) psychological, which are determined by the nature of Ukrainians; 3) socio-economic, which determine the social status of members of the diaspora; 4) political, exacerbating the heterogeneity of the Ukrainian diaspora environment; 5) cultural, which on the one hand ensure the entry of Ukrainians into global culture, and on the other – preserve them as a relatively autonomous ethnic group. But there are also religious challenges associated with the general dereligiousization of modern society. Secularized Ukrainians who migrate from Ukraine, where they have not been attached to religious traditions and have been brought up in a non-religious spirit, do not become members of Ukrainian churches abroad. The number of Ukrainian believers in the diaspora is declining. In addition, Russian Orthodox structures operating outside Russia are actively dragging Ukrainians into their communities, eroding their own Ukrainian identity. Ukrainian Greek Catholics are being denationalized and deconfessionalized too. The Protestant churches, which unite religious emigrants from the former Soviet republics, are dominated by the Russian component, which influences the original ethno-religious identity of Ukrainians. Taken together, these dangers pose a question of existential importance to Ukrainians in the diaspora – whether Ukrainians in the diaspora will survive as a valuable part of global humanity, as an integral element of World's Ukrainians, as the citizens of the respective state and the members of civil society.

Keywords: Ukrainians, diaspora, religious security, threats, diaspora religiosity, identity.

UDC 327
DOI: 10.17721/sophia.2020.16.9

I. V. Shavrina, PhD, Associate Prof.
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine
ORCID: 0000-0001-8533-6256
e-mail: Shavrina_irina@ukr.net

ACTIVITIES OF RELIGIOUS ORGANIZATIONS UNDER THE COVID-19 PANDEMIC SPREAD

The article analyzes the response of religious organizations to the COVID-19 pandemic. The coronavirus pandemic has had a significant impact on the global confessional community. Many churches and denominations have faced direct restrictions on their activities.

The author concludes that in each country these restrictions are localized and feature varying degrees of flexibility, depending on the current situation. The reaction of confessions to the corresponding restrictions and lockdowns varies as well: from understanding and collaboration with the authorities to manifesting disobedience and deliberate violation of the lockdown regulations.

The spread of the pneumotropic virus prompted religious organizations to widely implement new forms of communication with their followers. A current trend is a so-called "accelerated digitalization": communication of churches with the believers and of the latter among themselves through online technologies. This will undoubtedly make religious organizations to reconsider their established traditional forms of spiritual and cult activity going forward.

Facing the crisis situation under the fight against the coronavirus, religious organizations were able to sacrifice the most important aspect: mass public worships, which are a basic life need for believers of any confession and religion. For most of them, this constraint became a test for their general strength since the absence of joint onsite worships means the disunity of members of religious communities, the termination of the activities of individual parishes, as well as the loss of part of their income.

The religious organizations' involvement in countering the spread of the virus has shown that they are not archaic and are capable of responding to social challenges. For many of them, especially for the Orthodox ones, the crisis has posed an acute issue of developing new forms of the Christian mission and attracting the population to the church. In many countries, the pandemic has helped the development of an interfaith dialogue. The social changes caused by the coronavirus pandemic have exacerbated existing issues and accelerated the processes that have already been taking place in the internal church life.

Keywords: state-church relations, religious legislation, pandemic, coronavirus (COVID-19), Orthodoxy, Catholicism.

The COVID-19 virus spread around the globe has forced unprecedented large-scale security measures to be implemented. The restrictions touched even an area that is not always regulated by the state: religion. Unlike the secular authorities, the church in Europe has accumulated centuries-long experience in dealing with epidemics. Historically, a spread of infections triggered the emergence of a number of church hospitals, monasteries, and orders. For example, the term *lazaretto*, or *lazaret*, corresponding in current meaning to the infirmary, originated as a reference to a quarantine station for maritime travelers associated in its origin with the Catholic Order of St. Lazarus. The Vatican also used epidemics to remind the believers of pestilence as a punishment for sins and of the upcoming apocalypse. Along with helping people and organizing the first hospitals in the monasteries, the church collected large donations in difficult times (many epidemics lasted for decades).

Orthodox churches usually acted in accordance with the instructions of the authorities, with priests visiting hospi-

tals, prayers services being organized, and churches closing in extraordinary cases. Later, observing the spread of diseases, people realized that they spread from person to person, from village to village, and from city to city. The first references to the prohibition for priests to come to the sick people during epidemics dates back to the beginning of the XV century. People realized that restrictive measures – quarantines – were the only rescue. Lockdowns of cities and places of mass congregation, retention of merchant ships in the ports, and closure of churches are the measures that have been developed over humankind's entire multi-centuries history.

The 2020 coronavirus pandemic has become a challenge for many churches and their ability to be useful to society and the state when secular state and local officials ceased to pay attention to the specific interests of believers and clergy.